Ruslan Yakovenko proti Ukrajině, rozsudek ze dne 4. 6. 2015 – K zákonnosti vazby po vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně a k podstatě práva na odvolání

Stěžovatel: Ruslan Yakovenko

Žalovaný stát: Ukrajina

Číslo stížnosti: 5425/11

Datum: 04.06.2015

Článek Úmluvy: čl. 2 Protokolu č. 7
čl. 4 Protokolu č. 7

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: právo na odvolání, přezkoumání vazby, přístup k soudu, svévolné zbavení svobody, vazba, zákonnost vazby

Český právní řád: čl. 8 Listiny základních práv a svobod
§ 67, § 71, § 245 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Významnost: 1

K zákonnosti vazby po vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně a k podstatě práva na odvolání

Autorský komentář:

V případě vyhlášení rozsudku, jímž soud prvního stupně obviněného, který se nachází ve vazbě, zprostí obžaloby, je soud povinen obviněného ihned propustit z vazby na svobodu. S ohledem na § 74 odst. 2 tr. ř. případná stížnost státního zástupce proti takovému usnesení totiž nemá odkladný účinek.

Jde-li o odsuzující rozsudek a výše uloženého trestu odnětí svobody se blíží dosud vykonané vazbě (např. délka trestu převyšuje vykonanou vazbu jen v řádu několika dní), musí soud prvního stupně, pokud tento rozsudek nenabyl právní moci, velice pečlivě přezkoumat důvodnost dalšího trvání vazby obviněného a své rozhodnutí o dalším trvání vazby náležitě odůvodnit i z pohledu této nové okolnosti (§ 73c tr. ř.). ESLP nevylučuje, že ponechání obviněného ve vazbě i za této situace může být v souladu s vnitrostátním právem a trvání vazby neodporuje ani čl. 5 Úmluvy – srov. čl. 5 odst. 1 písm. a) … „zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem“. Klade se důraz na zdůvodnění nutnosti ponechat obviněného ve vazbě i v této situaci a další trvání vazby nesmí být projevem svévole soudu.

Jestliže rozsudek nabyl právní moci, odpadá důvod k vazbě, a pokud obviněný vazbou vykonal uložený trest odnětí svobody, je třeba ihned učinit opatření k jeho propuštění. Lze sice připustit

určité zpoždění v provedení propuštění obviněného na svobodu (pro administrativní či technické důvody), ovšem je nutno si uvědomit, že již neexistuje žádné opodstatnění pro omezení jeho osobní svobody. Proto soud musí vyvinout maximální úsilí o minimalizaci tohoto opoždění, které lze počítat jen v řádu hodin.

V situaci, kdy délka vykonané vazby se blíží výši uloženého trestu odnětí svobody a soud rozhodne o dalším trvání vazby, je otázkou, zda obviněný má možnost účinně uplatnit právo na odvolání. V takovém případě se ve skutečnosti vystavuje riziku, že bude nadále ve vazbě, ačkoliv její výkon již převýšil uložený trest. Též tato okolnost se musí stát předmětem úvah soudu o ponechání obviněného ve vazbě.

Je třeba připomenout, že porušení výše uvedených přístupů může též vést k uplatnění odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem podle zák. č. 82/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel se narodil v roce 1979 a žije v Korolivce, v Kyjevské oblasti. Dne 12. července 2010 shledal Městský soud v Bila Cerkvě stěžovatele vinným z trestného činu těžkého ublížení na zdraví na jistém panu N. Ačkoli je tento trestný čin trestán odnětím svobody v rozmezí pěti až osmi let, soud prvního stupně uznal za vhodné udělit mírnější trest, jelikož stěžovatel uznal svou vinu a projevil nad svým jednáním lítost. Soud prvního stupně tak stěžovatele odsoudil k trestu odnětí svobody ve výměře čtyř let a sedmi měsíců a zároveň do trestu započítal dobu, kterou stěžovatel strávil ve vazbě od 20. října 2005 do 3. května 2006 (šest měsíců a čtrnáct dní) v souvislosti s jiným trestným stíháním. Při určení a zmírnění stěžovatelova trestu přihlédl soud prvního stupně ke skutečnosti, že „stěžovatel strávil v přezkoumávané trestní věci více než čtyři roky ve vazbě, kde byly podmínky daleko tvrdší než ve vězení, do kterého ho přemístili pro výkon trestu, a všechny předchozí rozsudky byly vůči němu zrušeny". Žádné další informace o předchozí vazbě stěžovatele stejně jako o dalších trestných stíháních a zrušených rozsudcích nebyly dostupné. Soud prvního stupně stanovil ve výroku svého rozsudku, že z preventivních důvodů má být stěžovatel ponechán ve vazbě, dokud rozsudek nenabude právní moci. Dále uvedl, že rozhodnutí je napadnutelné odvoláním ve lhůtě patnácti dnů ode dne jeho doručení (§ 5–7).

Dne 15. července 2010 stěžovateli vypršel trest a požádal tedy vazební věznici o propuštění z vazby, což však bylo zamítnuto. Vazební věznice však okamžitě podala žádost na městský soud o povolení propuštění stěžovatele z důvodu absence hrozby jeho útěku nebo skrývání se, neboť stěžovatel vykonal trest odnětí svobody v plné výši. K uvedené žádosti však nepřišla žádná odpověď. Stěžovatelův právní zástupce následně opětovně požádal o propuštění, když uvedl, že neexistuje žádný právní důvod, aby byl jeho klient nadále držen ve vazbě. Dne 27. července 2010 uplynula lhůta k odvolání proti rozsudku soudu v Bila Cerkvě, čímž tento rozsudek nabyl právní moci. Stejný den poslala vazební věznice dopis právnímu zástupci stěžovatele, kde uvedla, že stěžovatele není možno propustit, dokud nedojde ke změně preventivního opatření nebo rozsudek nenabyde právní moci. V dopise také stálo, že v každém případě by o tomto musel rozhodnout soud v Bila Cerkvě. Dne 29. července obdrželo detenční zařízení pokyn od soudu prvního stupně, aby vykonalo konečný rozsudek a stěžovatel byl propuštěn (§ 8–13).

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

1. K tvrzenému porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy
2. Stěžovatel namítá, že jeho vazba od 15. do 29. července 2010 byla nezákonná. Odvolává se na čl. 5 odst. 1 Úmluvy, jehož relevantní část zní:

„1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

(a) zákonné uvěznění po odsouzení příslušným soudem;

(…)

(c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání."

1. Přijatelnost
2. Vyčerpání domácích opravných prostředků

Vyjádření stran

26. Vláda argumentovala, že stěžovatel nesplnil požadavek vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků. Zároveň připustila, že jeho vazba v období od 15. do 29. července 2010 byla neopodstatněná. Podle § 1176 občanského zákoníku však bylo na stěžovateli, aby se domáhal náhrady škody, což neučinil.
27. S tímto tvrzením stěžovatel nesouhlasí a dále uvádí, že v jeho případě by náprava byla účinná pouze tehdy, pokud by mu umožnila okamžité propuštění ve chvíli, kdy vykonal svůj trest odnětí svobody. O propuštění žádal detenční zařízení a orgány činné v trestním řízení. Nicméně, detenční zařízení propuštění neumožnilo, dokud rozsudek nevstoupil do právní moci. Co se týče orgánů činných v trestním řízení, ty nepovažovaly za nezbytné v této věci jakkoli zasáhnout.

Hodnocení soudu

1. a) Obecné zásady
2. Soud konstatuje, že podmínka vyčerpání národních opravných prostředků je založena na předpokladu, který odráží čl. 13 Úmluvy, tedy že vnitrostátní právní systém poskytuje efektivní možnosti nápravy a přiměřené zadostiučinění. V tomto smyslu je důležitým prvkem zásady, že ochrana podle Úmluvy je subsidiární vůči národním systémům ochrany lidských práv (viz Ananyev a další proti Rusku, č. 42525/07 a 60800/08, rozsudek ze dne 10. ledna 2012, § 93).
3. Po stěžovateli je obvykle vyžadováno, aby využil všech dostupných vnitrostátních prostředků ochrany ke zjednání nápravy. Existence těchto prostředků nápravy musí být dostatečně určitá nejen teoreticky, ale také prakticky, v opačném případě by postrádaly potřebnou dostupnost a efektivitu. Vláda, která tvrdí nevyčerpání opravných prostředků, musí nezbytně prokázat, že prostředky ochrany byly pro stěžovatele dostupné, zjednávaly nápravu a poskytovaly rozumné vyhlídky na úspěch. Nicméně, po uspokojení důkazního břemene v této věci je na stěžovateli, aby prokázal, že prostředky ochrany předložené vládou byly ve skutečnosti vyčerpány či byly z nějakého důvodu v jeho případě nevhodné a neefektivní nebo zde byly nějaké jiné výjimečné okolnosti, které by odůvodňovaly jejich nevyužití (viz např. Melnik proti Ukrajině, č. 72286/01, rozsudek ze dne 28. března 2006, § 67).
4. Dále soud uvádí, že v případě porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy je čl. 5 odst. 4, 5 Úmluvy lex specialis ve vztahu k obecnějším požadavkům v čl. 13 Úmluvy (viz Svetoslav Dimitrov proti Bulharsku, č. 55861/00, rozhodnutí ze dne 9. května 2006, § 67). V této souvislosti při posuzování, zda byl stěžovatel povinen využít určitý vnitrostátní prostředek nápravy ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy, musí soud zvážit efektivitu tohoto prostředku nápravy z pohledu zmíněných ustanovení.
5. b) Existence preventivního prostředku nápravy ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy

6. Z dosavadní judikatury Soudu vyplývá, že soudní přezkum zbavení svobody podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy je po odsuzujícím rozsudku soudu prvního stupně považován za již zahrnutý do původního odsouzení a vyměření trestu. Nicméně, pokud vyvstanou nové okolnosti ovlivňující zákonnost takového zadržení, čl. 5 odst. 4 Úmluvy se vrací do hry (viz Stoichkov proti Bulharsku, č. 9808/02, rozsudek ze dne 24. března 2005, § 64–65).
7. V projednávaném případě je Soud ochoten přijmout fakt, že jako nová okolnost ovlivňující zákonnost vazby vyvstala skutečnost, že stěžovatelův trest uplynul, a on přesto nebyl propuštěn. V tu chvíli neměl stěžovatel žádnou možnost vyvolat řízení o zákonnosti jeho ponechání ve vazbě a k nařízení jeho propuštění, neboť případ se již nenacházel před soudem prvního stupně. Pokud jde o řádný opravný prostředek, ten by pravděpodobně trval déle, než byla délka nezákonného zbavení svobody, které stěžovatel namítal (dvanáct dní). Navíc je pravděpodobné, že podání odvolání by znamenalo další prodloužení jeho vazby jako preventivního opatření, dokud by rozsudek nenabyl právní moci.

(…)

35. Z uvedeného vyplývá, že pro stěžovatele nebyly dostupné žádné vnitrostátní efektivní prostředky nápravy, které by zamezily dalšímu porušování jeho práv podle čl. 5 odst. 1 Úmluvy.
36. c) Existence kompenzačního prostředku náhrady ve smyslu čl. 5 odst. 5 Úmluvy
37. Soud připomíná, že právo obsažené v čl. 5 odst. 5 Úmluvy je naplněno tam, kde je možné požadovat kompenzaci v souvislosti se zásahem do práva na svobodu provedeným vnitrostátním orgánem nebo soudem za podmínek, které jsou v rozporu s čl. 5 odst. 1–4 Úmluvy. Zaručení práva na kompenzaci podle čl. 5 odst. 5 Úmluvy musí být zároveň dáno s dostatečnou mírou jistoty (viz Lobanov proti Rusku, č. 16159/03, rozsudek ze dne 16. října 2008, § 54).
38. V projednávaném případě vláda omezila své námitky na prohlášení, že stěžovatelovo zadržení bylo nedůvodné a že mohl požadovat náhradu škody podle § 1176 občanského zákoníku. K tomu Soud uvádí, že toto ustanovení je formulováno značně obecně, když nestanovuje podmínky pro uplatnění nároku na kompenzaci, ani nestanoví konkrétní procesní mechanismus či postupy při jeho uplatnění. Namísto toho § 1176 občanského zákoníku odkazuje na zvláštní zákon, který má tyto záležitosti upravovat. Na tento zvláštní zákon však vláda neodkazovala, ani neuvedla, jaká ustanovení vnitrostátního práva byla nezákonnou vazbou stěžovatele porušena. Současně vláda neuvedla jakoukoliv relevantní vnitrostátní judikaturu v této oblasti. Zůstává proto nejasné, jakým způsobem měl stěžovatel dosáhnout soudní přezkum na národní úrovni, který by potvrdil nezákonnost vazby a v rámci kterého by rovněž mohl žádat kompenzaci za vzniknutou újmu.
39. Za těchto podmínek není soud přesvědčen argumentem vlády, že jimi poskytnuté prostředky nápravy byly efektivní a stěžovatel je měl uplatnit.
40. d) Závěr
41. Ve světle výše uvedených úvah soud uzavírá, že stěžovatel neměl k dispozici žádné vnitrostátní efektivní prostředky nápravy, které by mohl uplatnit v souvislosti s jeho námitkami podle čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Soud proto v této části odmítl námitky uplatněné vládou.

(…)

1. K věci samé

(…)

43. Soud se domnívá, že pro účely právního hodnocení je nutno stěžovatelovu vazbu rozdělit na dvě období:

(1) od 15. do 27. července 2010, tedy po vynesení rozsudku soudem prvního stupně a před jeho právní mocí; a

(2) dva následující dny, od 27. do 29. července 2010, což představuje čas, který uplynul, než kompetentní orgány učinily všechny nutné formality v souvislosti s propuštěním stěžovatele, po právní moci rozsudku.

44. Soud bude posuzovat každé období vazby zvlášť a porovnávat jeho soulad s čl. 5 odst. 1 Úmluvy.
45. a) Zadržení stěžovatele od 15. do 27. července 2010
46. i) Důvody pro zásah do stěžovatelova práva na svobodu

alfa) Obecné zásady

45. Soud připomíná, že čl. 5 Úmluvy zakotvuje základní lidské právo, a to ochranu jednotlivce proti svévolným zásahům ze strany státu do jeho práva na svobodu. Článek 5 odst. 1 písm. a)–f) Úmluvy obsahuje taxativní výčet důvodů, na základě kterých je přípustné zbavit jednotlivce svobody. Žádné omezení svobody nemůže být v souladu s čl. 5 odst. 1, pokud nesleduje legitimní důvod podle písm. a)–f) (viz např. Austin a další proti Spojenému království, č. 39692/09, 40713/09 a 41008/09, rozsudek ze dne 15. března 2012, § 60).
46. Soud poznamenává, že obviněný je zbaven svobody důvodně „po odsouzení příslušným soudem“, i když rozsudek nebyl vykonatelný a zůstal zde prostor pro odvolání. V této souvislosti soud uvádí, že spojení „po odsouzení“ nemůže být interpretováno výlučně pro případy pravomocného odsouzení (viz Wemhoff proti Německu, č. 2122/64, rozsudek ze dne 27. června 1968, § 9). Dále soud uvádí, že osoba odsouzená v prvním stupni, která je v průběhu odvolacího řízení ponechána ve vazbě, nemůže být považována za zadrženou za účelem „předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu“ podle čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy (viz Solmaz proti Turecku, č. 27561/02, rozsudek ze dne 16. ledna 2007, § 25).
47. Soud konstantně ve své judikatuře uvádí, že si je vědom značných rozdílů mezi smluvními státy v otázce, zda osoba odsouzená soudem prvního stupně již započala s výkonem trestu odnětí svobody, zatímco rozsudek není v právní moci, či nikoli. Nicméně, soud připomíná, že záruky dané čl. 5 Úmluvy nepodléhají vnitrostátní legislativě (viz B. proti Rakousku, č. 11968/86, rozsudek ze dne 28. března 1990, § 39, a Solmaz proti Turecku, citováno výše, § 26). To znamená, že i kdyby vnitrostátní právo smluvního státu určovalo, že trest se stává pravomocným až po ukončení všech řízení o opravných prostředcích, vyšetřovací vazba (pre-trial detention) musí být ukončena v souladu s Úmluvou už samotným odsouzením v prvním stupni (viz Solmaz proti Turecku, citováno výše).
48. Například, v případě Grubic proti Chorvatsku (č. 5384/11, rozsudek ze dne 30. října 2012, § 30–45), stěžovatel, který byl soudem prvního stupně uznán vinným a odsouzen k trestu odnětí svobody ve výměře třiceti let, namítal nezákonnost několika měsíců vazby po vynesení rozsudku soudu prvního stupně. Zbavení jeho osobní svobody během tohoto období bylo podle vnitrostátní legislativy stále hodnoceno jako „vyšetřovací vazba“. Soud přezkoumal jeho stížnost z pohledu čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy a neshledal žádné náznaky svévole.
49. Z judikatury Soudu také vyplývá, že slovo „odsouzení“ je ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy chápáno jednak jako shledání viny v souladu se zákonem a konstatováním, že byl spáchán trestný čin, a zároveň jako uložení sankce či jiného prostředku, který zahrnuje odnětí svobody (viz Guzzardi proti Itálii, č. 7367/76, rozsudek ze dne 6. listopadu 1980, § 100; Van Droogenbroeck proti Belgii, č. 7906/77, rozsudek ze dne 24. června 1982, § 35; a z nedávných případů, Del Río Prada proti Španělsku, č. 42750/09, rozsudek ze dne 21. října 2013, § 123).
50. Dále také výraz „po“ v čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy neznamená pouze, že po vazbě musí následovat „odsouzení“ ve stejném časovém okamžiku. Důležité je, aby zde byla dostatečná

příčinná souvislost mezi odsouzením a zbavením osobní svobody (viz Murray proti Nizozemí, č. 10511/10, rozsudek ze dne 10. prosince 2013, § 77).

51. Soud tedy již dříve stanovil, že různé formy preventivního omezení svobody nad rámec trestu odnětí svobody představují vazbu stěžovatele „po odsouzení příslušným soudem“ (viz např. Van Droogenbroeck proti Belgii, citováno výše, § 33–42; M. proti Německu, č. 19359/04, rozsudek ze dne 17. prosince 2009, § 96; a James, Wells a Lee proti Spojenému království, č. 25119/09, 57715/09 a 57877/09, rozsudek ze dne 18. září 2012, § 197–99). Vazba, o kterou se jedná, nebyla součástí trestu odnětí svobody, nýbrž plynula z jiného „opatření zahrnující zbavení osobní svobody“, jak je uvedeno v odst. 49 výše.

beta) Aplikace výše uvedených zásad na projednávaný případ

52. Soud poznamenává, že období stěžovatelovy vazby, jež je předmětem řízení, nastalo až po vynesení rozsudku soudem prvního stupně v jeho trestní věci, ale z pohledu vnitrostátního práva je tato vazba považována za vyšetřovací (pre-trial).
53. Nehledě na klasifikaci podle vnitrostátního práva Soud uvádí, že toto období nelze podřadit pod rámec čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Zbývá zvážit, zda byla tato situace důvodná podle čl. 5 odst. 1 písm. a), neboť žádný jiný důvod tohoto ustanovení zde nepřichází v úvahu.
54. Soud podotýká, že rozsudek ze dne 12. července 2010 zahrnoval dvě opatření týkající se omezení osobní svobody stěžovatele: zaprvé, trest odnětí svody, a zadruhé, stěžovatelovu vazbu jako preventivní prostředek do doby, než se rozsudek stane pravomocným. Ačkoli tak měl stěžovatelův trest vypršet tři dny po vydání rozsudku, preventivní opatření mělo trvat nejméně o dvanáct dní déle vzhledem k patnáctidenní lhůtě k podání odvolání. Pokud by tak stěžovatel podal odvolání, délka jeho vazby by se ještě prodloužila a odvíjela by se od délky řízení před odvolacím soudem.
55. Vzhledem k tomu se Soud domnívá, že ačkoliv bylo v omezení osobní svobody pokračováno i poté, co stěžovatel již odpykal trest odnětí svobody v plném rozsahu, lze to považovat za jiné „opatření spojené se zbavením osobní svobody“, které se uskutečnilo „po odsouzení“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy.
56. Stručně řečeno, Soud dospěl k závěru, že předmětné období zbavení stěžovatele jeho svobody spadá do výjimky upravené v čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy. K posouzení tak zůstává, zda toto ustanovení bylo dodrženo.
57. ii) Zákonnost zadržení stěžovatele v období od 15. do 27. července 2010

alfa) Obecné zásady

57. Soud připomíná, že každé omezení osobní svobody musí být kromě podřaditelnosti pod jednu z výjimek stanovených v čl. 5 odst. 1 písm. a)–f) Úmluvy „zákonné“. V případě, že vyvstanou pochybnosti o „zákonnosti“ zbavení osobní svobody, včetně otázky, zda byl dodržen zákonem předepsaný postup, Úmluva v podstatě odkazuje na vnitrostátní předpisy a stanoví povinnost tyto hmotněprávní i procesněprávní pravidla dodržet (viz Erkalo proti Nizozemí, č. 23807/94, rozsudek ze dne 2. září 1998, § 52; a Baranowski proti Polsku, č. 28358/95, rozsudek ze dne 28. března 2000, § 50).
58. Při posuzování, zda je omezení osobní svobody zákonné, musí Soud také ověřit, zda je samotné vnitrostátní právo v souladu s Úmluvou, včetně obecných zásad v něm obsažených. Z „kvality zákona“ vyplývá, že pokud vnitrostátní právo umožňuje omezení osobní svobody, musí být dostatečně přístupné, přesné a předvídatelné v praxi, aby tak bylo zabráněno svévoli. Standard „zákonnosti“ stanovený Úmluvou vyžaduje, aby právo bylo natolik přesné, že konkrétní osoba bude do jisté míry moci předvídat následky, které může její jednání vyvolat. Ke zbavení osobní svobody je nezbytné, aby k tomu byly vnitrostátním právem jasně definované podmínky (viz Del Río Prada proti Španělsku, citováno výše, § 125).
59. Kromě toho, svévolné zbavení osobní svobody nemůže být v souladu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy,

když pojem „svévole“ v tomto kontextu sám o sobě vylučuje soulad s vnitrostátním právem. V důsledku to znamená, že zbavení osobní svobody, které je podle vnitrostátního práva zákonné, může být přesto považováno za svévolné, a tedy v rozporu s Úmluvou (viz Mooren proti Německu, č. 11364/03, rozsudek ze dne 9. července 2009, § 77).

60. Soud dosud neformuloval obecnou definici k postupu státních orgánů, který může založit „svévoli“ pro účely čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Nicméně, hlavní principy zobrazují, že pojem svévole v kontextu čl. 5 Úmluvy se může lišit v závislosti na typu konkrétního omezení osobní svobody (viz Saadi proti Spojenému království, č. 13229/03, rozsudek ze dne 29. ledna 2008, § 68; a Plesó proti Maďarsku, č. 41242/08, rozsudek ze dne 2. října 2012, § 57). Jedním z hlavních principů vycházejících z judikatury Soudu je, že zbavení osobní svobody je „svévolné“, když je přítomna známka zlé víry či klamu ze strany vnitrostátních orgánů, nebo tehdy, když tyto orgány neaplikovaly relevantní právní předpisy správně (viz Mooren proti Německu, citováno výše, § 78).
61. Požadavek, aby zbavení osobní svobody nebylo svévolné, zahrnuje nutnost existence vztahu proporcionality mezi důvody k omezení nebo zbavení osobní svobody a jejím typem (viz James, Wells a Lee proti Spojenému království, citováno výše, § 195). Rozsah testu proporcionality se liší v závislosti na zvoleném typu omezení nebo zbavení osobní svobody. V kontextu čl. 5 odst. 1 písm. a) je Soud toho názoru, že rozhodnutí o zbavení svobody a o jeho délce je spíše záležitostí pro vnitrostátní orgány než pro tento Soud (viz T. proti Spojenému království, č. 24724/94, rozsudek ze dne 16. prosince 1999, § 103; a Saadi proti Spojenému království, č. 13229/03, citováno výše, § 71). Při posuzování, zda neexistovaly náznaky svévole v případě zbavení svobody stěžovatele, je zároveň nutné odhalit důvod zbavení svobody podle čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy a provést test proporcionality (viz James, Wells a Lee proti Spojenému království, citováno výše, § 205).

beta) Aplikace výše uvedených zásad na projednávaný případ

62. Soud neshledává, že by rozhodnutí soudu v Bila Cerkvě ponechat stěžovatele ve vazbě, dokud rozsudek nenabude právní moci, bylo v rozporu s vnitrostátním právem. Příslušná ustanovení zákona se navíc zdají být při aplikaci jasná a předvídatelná. Ukrajinský trestní zákoník výslovně stanoví, že soud vynášející rozsudek je příslušný zároveň rozhodnout, které preventivní opatření má být použito na odsouzenou osobu do doby, než rozsudek nabude právní moci. Z vnitrostátní právní úpravy také vyplývá, že délka preventivního opatření nezávisí na délce uloženého trestu odnětí svobody, a může tedy být i delší než tento trest.
63. Soud však musí posoudit, zda zbavení svobody stěžovatele v kritickém období, navzdory jeho souladu s vnitrostátním právem, nebylo svévolné, a tedy v rozporu s Úmluvou.
64. Soud se nedomnívá, že by v rozhodnutí soudu v Bila Cerkvě o pokračování vazby stěžovatele jako preventivního opatření byla přítomna zlá víra. Zároveň však Soud uvádí, že rozsudek k této části neobsahoval jakékoli odůvodnění, pouze obecnou formulaci ohledně provedení opatření ve výrokové části. Důvody, pro které se soud vynášející rozsudek uchýlil k prodloužení vazby jako preventivního opatření, tak zůstávají nejasné, zvláště s ohledem na situaci, kdy délka vazby přesahovala délku uloženého trestu odnětí svobody.
65. Soud si je vědom, že mohou existovat speciální důvody, které ospravedlňují, a to bez ohledu na dobu trvání trestu odnětí svobody, omezení osobní svobody odsouzené osoby jako preventivního prostředku, jehož účelem je zajištění osoby pro další soudní řízení na odvolací úrovni pro případ, že by byl rozsudek soudu prvního stupně napaden odvoláním. Nicméně, v rozhodnutí soudu v Bila Cerkvě takové úvahy nejsou zmíněny. Naopak uvedený soud rozhodl vzhledem ke stěžovatelově spolupráci při vyšetřování o uložení mírnějšího trestu, než byl stanoven v příslušných právních předpisech (viz bod 5–7 výše). Na základě toho bylo ponechání ve vazbě stěžovatele po dobu přesahující uložený trest odnětí svobody neodůvodněné. V této souvislosti Soud poznamenává, že neodůvodněnost vazby uznala i vláda

ve svých vyjádřeních (viz bod 26 výše).

66. Soud proto dospěl k závěru, že stěžovatelova vazba od 15. do 27 července 2010 byla v rozporu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy.
67. b) Zadržení stěžovatele od 27. do 29. července 2010
68. Soud konstatuje, že rozsudek soudu v Bila Cerkvě ze dne 12. července 2010 nabyl právní moci dne 27. července 2010. V důsledku toho důvod k vazbě stěžovatele jako preventivní opatření do doby, než bude rozsudek pravomocný, odpadl. Kromě toho předmětné období zbavení svobody stěžovatele nesouviselo s výkonem uloženého trestu odnětí svobody, neboť tento již vypršel.
69. Soud připomíná, že určité zpoždění v provedení rozhodnutí propustit zadrženého (vězněného) je pochopitelné a často také nevyhnutelné z pohledu praktických úvah o chodu soudu a dodržování nezbytných formalit. Nicméně, vnitrostátní orgány musí usilovat o minimální zpoždění (viz Quinn proti Francii, č. 18580/91, rozsudek ze dne 22. března 1995, § 42; Giulia Manzoni proti Itálii, č. 19218/91, rozsudek ze dne 1. července 1997, § 25; K.-F. proti Německu, č. 25629/94, rozsudek ze dne 27. listopadu 1997, § 71; a Mancini proti Itálii, č. 44955/98, rozsudek ze dne 2. srpna 2001, § 24). Administrativní formality spojené s propuštěním zadrženého (vězněného) neodůvodňují zpoždění větší než několik hodin (viz Nikolov proti Bulharsku, č. 38884/97, rozsudek ze dne 30. ledna 2003, § 82). Je na smluvních státech, aby si právní systém zorganizovali tak, aby se jejich donucovací orgány nedopouštěly neodůvodněného omezování osobní svobody (viz Shukhardin proti Rusku, č. 65734/01, rozsudek ze dne 28. června 2007, § 93; a Mokallal proti Ukrajině, č. 19246/10, rozsudek ze dne 10. listopadu 2011, § 44).
70. V projednávaném případě trvalo vnitrostátním orgánům dva dny zajistit propuštění stěžovatele, poté, co pominul důvod k omezení jeho svobody spočívající v nabytí právní moci rozsudku ze dne 12. července 2010. S ohledem na výsadní místo práva na svobodu v demokratické společnosti měl žalující stát využít všechny moderní prostředky přenosu informací, aby tak zamezil zpoždění v provádění rozhodnutí o propuštění stěžovatele, jak je požadováno judikaturou (viz Mokallal proti Ukrajině, citováno výše, § 44). Soud není přesvědčen o tom, že ukrajinské orgány v projednávaném případě dostály těmto požadavkům.
71. Z výše uvedeného vyplývá, že zbavení svobody stěžovatele v průběhu tohoto období nebylo podle čl. 5 odst. 1 Úmluvy důvodné.
72. c) Závěry soudu
73. Ve světle všech těchto úvah je nutno dospět k závěru, že došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy, a to ve vztahu k celému namítanému období vazby (od 15. do 29. července 2010).
74. K tvrzenému porušení čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě
75. Stěžovatel také podle čl. 2 protokolu č. 7 namítal, že byl fakticky zbaven práva na odvolání proti rozsudku v jeho trestní věci. Dotčené ustanovení zní takto:

„1. Každý, koho soud uzná vinným z trestného činu, má právo dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně. Výkon tohoto práva, včetně důvodů, pro něž může být vykonáno, stanoví zákon.

2. Z tohoto práva jsou přípustné výjimky v případě méně závažných trestných činů, které jako takové kvalifikuje zákon, nebo jestliže byla příslušná osoba souzena v prvním stupni nejvyšším soudem nebo byla uznána vinnou a odsouzena na základě odvolání proti osvobozujícímu rozsudku.“
3. Přijatelnost

(…)

1. K věci samé
2. Stěžovatel uvedl, že byl fakticky nucen si vybrat mezi uplatněním práva na odvolání v jeho

trestní věci, na straně jedné, a mezi jeho svobodou, na straně druhé. Jinými slovy, pokud by si zvolil odvolání, značně by tím oddálil své propuštění na svobodu.

3. Vláda se k tvrzení stěžovatele nevyjádřila, pouze uvedla, že podle vnitrostátní legislativy měl stěžovatel právo na odvolání proti rozsudku ze dne 12. července 2010 a bylo pouze jeho rozhodnutí, že tak neučinil. V této souvislosti vláda nesouhlasí, že by došlo k porušení stěžovatelových práv podle čl. 2 Protokolu č. 7.
4. Soud poznamenal, že smluvní státy mají v zásadě široký prostor pro uvážení ve věci, jak zajistit výkon čl. 2 Protokolu č. 7 (viz Krombach proti Francii, č. 29731/96, rozsudek ze dne 13. února 2001, § 96).
5. Jak je zřejmé z judikatury Soudu, toto ustanovení reguluje převážně otázky procesní, jako je dostupnost odvolacího soudu nebo šíře přezkumu v odvolacím řízení (viz Pesti a Frodl proti Rakousku, č. 27618/95 a 27619/95, rozhodnutí ze dne 18. ledna 2000).
6. Pokud jde o otázku dostupnosti, Soud považuje za přijatelné, že některé státy v určitých případech podmiňují právo na odvolání žádostí o povolení toto učinit. Nicméně, podle konstantní judikatury veškerá omezení ve vnitrostátní legislativě ohledně práva na přezkum podle čl. 2 Protokolu č. 7 musí v souvislosti s právem na přístup k soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy sledovat legitimní cíl a nenarušovat samotnou podstatu tohoto práva (viz Krombach proti Francii, citováno výše, § 96; Gurepka proti Ukrajině, č. 61406/00, rozsudek ze dne 6. září 2005, § 59; a Galstyan proti Arménii, č. 26986/03, rozsudek ze dne 15. listopadu 2007, § 125).
7. Soud připomíná, že účelem Úmluvy je garantovat práva, která nejsou teoretická či iluzorní, ale ty, která jsou praktická a účinná. Zejména se to týká práva na přístup k soudu, které v demokratické společnosti zaujímá významné místo z hlediska spravedlivého procesu (viz Airey proti Irsku, č. 6289/73, rozsudek ze dne 9. října 1979, § 24; a García Manibardo proti Španělsku, č. 38695/97, rozsudek ze dne 15. února 2000, § 43). Výše uvedenou zásadu je možno spatřovat i v judikatuře Soudu, ve které bylo konstatováno, že faktické překážky mohou být v rozporu s Úmluvou, stejně jako překážky právní (viz Golder proti Spojenému království, rozsudek ze dne 21. února 1975, § 26; a z nedávných případů, Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu proti Rumunsku, č. 47848/08, 17. července 2014, § 113).
8. Pokud jde o projednávaný případ, Soud poznamenává, že v ukrajinském právu je postup při podání opravného prostředku proti rozsudku v trestní věci jednoznačně formulovaný a dostatečně jasný. Soud však posoudí, zda stěžovateli nebylo bráněno v podání odvolání, a pokud ano, zda takové jednání lze považovat za zásah do samotné podstaty jeho práva upraveného v čl. 2 Protokolu č. 7.
9. Soud konstatuje, že vnitrostátní soudy považovaly za nezbytné, aby byl stěžovatel ponechán ve vazbě jako preventivní opatření, dokud nenabude rozsudek soudu prvního stupně právní moci, i poté, co stěžovateli již uplynul trest odnětí svobody uložený tímto rozsudkem. Při absenci odvolání by předmětné období činilo dvanáct dní. Pokud by se stěžovatel rozhodl podat odvolání, prodloužilo by se toto období na neurčito až do doby, než by rozsudek nabyl právní moci.
10. Za těchto okolností Soud souhlasí s argumentem stěžovatele, že výkon jeho práva na odvolání by byl na úkor jeho svobody, a to zejména vzhledem k tomu, že délka jeho vazby by byla neurčitá. Soud tedy shledal, že tyto okolnosti vedly k porušení samotné podstaty práva podle čl. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě.
11. Z výše uvedených důvodů došlo k porušení předmětného ustanovení.

III. K použití čl. 41 Úmluvy

84. Čl. 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přizná Soud v případě potřeby

poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

1. Újma

85.–90. Stěžovateli byla přiznána náhrada nemajetkové újmy ve výši 3 000 € a náhrada nákladů řízení 1 330 €.

(…)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlašuje stížnost za přijatelnou;
2. Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy;
3. Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě;

(…)

(Zpracoval JUDr. Antonín Draštík a JUDr. Adrian Matúš)